

למה מודים על נס לצורך מצוה?

ספר נר מצוה חלק ב - עניני חנוכה

ואמרו מאי חנוכה (שבת כא ב), דתנו רבנן, בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון, ודלא למגזר בהון תענית. שכשנכנסו יונים בהיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל. וכשגברה יד מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. ונעשה בו נס, והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ח' ימים, בהלל ובהודאה. ואם תאמר, וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה, שלא תהיה בטילה ההדלקה, היו קובעין חנוכה. כי מה שחייב להודות ולהלל, זהו כאשר נעשה לו נס בשביל הצלתו, ולא בשביל שנעשה לו נס לעשות המצוה, כי אין המצוה הנאה אל האדם. ולפי הדברים אשר בארנו למעלה, כי כוונת היונים לבטל התורה והקדושה של ישראל, כי המצוה לנו היא המעלה שכלית האלקית, ובודאי בטול התורה הוא בטול ישראל, וכל העולם היה בטל, ולפיכך נעשה להם הנס במצות הדלקה, שהיא מצוה אחת מן מצות התורה, שבאו היונים לבטל התורה ומצותיה מן ישראל. ומצוה זאת גם כן היא בבית המקדש, אשר כל כוונת היונים היה לבטל התורה השכלית והקדושה מישראל, ועיקר הקדושה הוא בית המקדש. ולפיכך קבעו הדלקת הנרות, זכר לנס שנעשה להם במצות ההדלקה.

*על הניסים

בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו כשעמדה עליהם מלכות יוון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם מתורתך ולהעבירם מחוקי רצונך. ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם דנת את דינם נקמת את נקמתם מסרת גיבורים ביד חלשים רבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזידים ביד עוסקי תורתך. לך עשית שם גדול וקדוש בעולמך ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה. ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך,

וקבעו שמונת ימי חנוכה אילו להודות ולהלל לך על רוב ניסיך ונפלאותיך.

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ג

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס.

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד

הלכה יב

מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו, אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק.

הלכה יג

הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס.

מסכת סופרים [פ"ב הלכה ו]

ואומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל (מצות) שמנת ימי חנוכה הנרות הללו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתך.

שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב - ג) סימן נח

ולכן נלענ"ד דהדלקת נר חנוכה היא עצמה ההודאה וההלל, כלומר שע"י זה יתן אל לבו להודות לה' על הנסים הגדולים שעשה לנו בנצחון המלחמות, וכמו שאומרים בנוסח "הנרות הללו וכו' על התשועות ועל המלחמות וכו' ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל", ולא נזכר כלל נס פך השמן משום שאין ההדלקה באה כזכר לנס פך השמן, כי לא מצינו בשום מקום להודות לה' לדורי דורות עבור זה שעשה הקב"ה נס כדי שיוכלו כלל ישראל לקיים מצוה. ובמס' סופרים שהובאה בהגהות מיימוני ובב"ח הגירסא "שמברכין להדליק ומיד אומר הנרות הללו ואח"כ מברך שעשה נסים ומדליק", והוא כדי שידע לכוין על נס הישועה ונצחון המלחמה, ואפי' לדין שאין נוהגים כך הוא משום שלא תקנו לאמרו אלא בשעת ההדלקה ממש ולא לפניו, וגם יתכן דכיון שקיי"ל כבתה אין זקוק אין טעם לתקן את האמירה לאחר ההדלקה כיון שאם מיד כבתה כבר נגמרה המצוה. וזהו מה שאומרים בנוסח על הנסים בתפילה ובבהמ"ז בסיום ההזכרה של הנסים והישועות "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול" ואין אומרים להדליק נרות ולהודות, ומשום שכל עיקר ההדלקה היא להודות ולהלל ולפרסם נס הישועה וההצלה.

עבודת ישראל בראשית פרשת וישב

ואפשר שבשנה הראשונה כשנצחו מגודל הנס והבהירות נתדבקו היטב ביוצרים ונעשו כגוף אחד כביכול עד שלא הצריכו לקבוע בהלל והודאה כגוונא דיליה, אמנם לשנה האחרת היו צריכים לקבוע כמו קובע במסמרים לא ימוט בהלל והודאה שיהיו דבוקים בה' על ידי ההודאה:

שפת אמת לחנוכה תרמ"א

חז"ל עשו עיקר מנס דנרות הגם כי הי' הרבה נפלאות במלחמותיהם שיצאו מתחת יד מלכות יון רק הענין הוא עפ"י מ"ש שקבעו להלל ולהודות. והודאה הוא על מה שיצאו מתחת יד הרשעים. והלל הוא על שנכנסנו ת"י מלכות שמים כמ"ש הללו עבדי ה' ולא עבדי יון. וצריך להיות עיקר השמחה מה שיצאנו לחירות כדי שנוכל לקבל אח"כ מלכות שמים. ולכן על ידי הנס דנרות שהשי"ת קירב אותנו אח"כ בחיבה יתירה ע"ז נותנין השבח במ"ש ואח"כ באו בניך לדביר ביתך כו' פי' שמיד חזרנו למדריגת בני ישראל כראוי דכתיב עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו ורק בגלות א"י לפתוח הפה להלל ולהודות לפניו ית' ע"י שכפותין באחרא. ומיד שיצאנו לחירות יש לפתוח הפה בהלל והודאה. ולכן עשו חכמי הדור עיקר הזכרון בנרות להראות זאת כי עיקר השמחה מהגאולה ע"י שזכינו לחזור להסתופף בבית אלקינו. והאמת כי הגאולה הוא כפי זכות הדור. ובלי ספק דור ההוא הי' עיקר צער שלהם בגלות על חלישות דעתם בעבודת ה'. אם כי בלי ספק היו משתעבדים בגופם ג"כ. אבל כתבו לנו לזכרון שביטלו מהם שבת מילה חודש כו'. כי זה הי' עיקר צער שלהם. לכן זכו ג"כ לגאולה באופן זה להיות נשאר קבוע הארת הגאולה בהאיר עינינו בתורה ועבודת ה'. ומהם יש לנו ללמוד בגלותינו עתה. אם כי רבו מכאובינו. יש לשכוח הכל ולהתאונן רק על מיעוט עבודת השי"ת. כי כפי צער הגלות כן יהי' הגאולה כי הגלות הוא הכנה אל הגאולה כנ"ל: